

Prevencija kā prioritāte noziedzības apkarošanā

Mārcis Mežavilks

*Rīgas Stradiņa universitāte, doktora studiju programma "Juridiskās zinātnes", Latvija
LR VP Rīgas reģiona pārvalde, Rīgas Centra iecirknis, Latvija*

Noziedzības prevencija, pašreizējais raksturojums. Iekšlietu ministrija kā vadoša valsts pārvaldes iestāde iekšlietu nozarē, kas ietver noziedzības apkarošanas, sabiedriskās kārtības un drošības aizsardzības, personas tiesību un likumīgo interešu aizsardzības apakšnozares, savas darbības stratēģijā 2012.–2014. gadam, un tās padotībā esošā Valsts policija deklarējusi, ka viena no prioritātēm turpmākajā darbā uzskatāma noziedzības prevencija. Tieši policijas darbs vērsts uz sabiedrību, tās atbalsts ļaus efektīvāk cīnīties ar noziedzību. Pašreiz tiesībaizsardzības iestāžu darbs noziedzības novēršanā vairāk saistīts ar sodīšanas un uzraudzības funkcijām, bet mazāk vērsts uz sabiedrības interešu aizsardzību.

Preventīvo līdzekļu klāsts ierobežots. Ja izvērtē tos preventīvos līdzekļus, ko pret potenciāliem noziegumu izdarītājiem varētu piemērot, tad situācija nebūt nav apmierinoša. To klāsts aprobežojas ar diviem likumdošanas aktiem – likumu "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem" un Kriminālprocesa likuma 13. un 17. nodaļu par speciālās procesuālās aizsardzības līdzekļiem un procesuāliem piespiedu un drošības līdzekļiem. Ministru kabinetā iesniegti izskatīšanai grozījumi Civilprocesa likumā par personisko tiesību pagaidu aizsardzības līdzekļiem, tos iekļaujot jaunā 19. nodaļā "Personisko tiesību pagaidu aizsardzības nodrošināšana".

Noziedzības statistika var būt maldinoša. Fiksētās noziedzības statistiskie dati liecina, ka kriminogēnās situācijas vērtējumu ietekmē tieši attiecīgo tiesību aizsardzības iestāžu darba aktivitātes kādu noziedzīgu nodarījumu veidu apkarošanā. Piemēram, cīņa ar noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar narkotisko līdzekļu izplatību, rada pārliecinošu priekšstatu, ka narkomānija Latvijā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir ievērojami pieaugusi. Praktiski nav pētījumu un metodiku, kas atļautu izdarīt secinājumus par prevencijas darba efektivitāti, cik un kādus noziegumu veidus ir izdevies novērst un kāda ir latentā noziedzība.

Sabiedrības iesaistīšana noziedzības novēršanā. Policijas struktūras arvien vairāk sevi vēlas pozicionēt kā "servisa institūciju" un iestādi, kur cilvēki varētu meklēt palīdzību ne tikai, kad izdarīts noziedzīgs nodarījums, bet visdažādākajās situācijās, pat tad, ja tās nav saistītas ar policijas kompetenci. Policija cenšas uzlabot savu tēlu sabiedrības acīs. Likumsakarīgi ir arī gaidīt, ka, pieaugot uzticībai policijai, sabiedrība vairāk iesaistīsies noziedzības novēršanā. Viena pati policija bez sabiedrības atbalsta nespēs efektīvi cīnīties ar noziedzību.

Resursu nodrošinājuma nozīme. Lai preventīvie pasākumi nestu rezultātu un mazinātos noziedzība, ir nepieciešami gan ievērojami policijas darbinieku, gan materiāli tehniskie resursi. Kaitējums, ko nodara noziedzība sabiedrībai un valstij, ir materiālā izteiksmē krietni lielāks, nekā būtu nepieciešams investēt noziegumu novēršanas darba uzlabošanai.